

עד-כאן 14

הידיעון למחנכים להיסטוריה בחמ"ד

משולחן המפמ"ר

בלהה גליקסברג- מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות בחמ"ד

מחנכים להיסטוריה יקרים!

הגענו לישורת האחרונה. בעוד שעות לא רבות יגיע קו הגמר שבו תתקיימנה בחינות הבגרות בהיסטוריה. כולנו מקוים שיום הבחינה בעז"ה על מורכבותו יעבור בנחת וברוגע ושכל תלמידינו היקרים יעמדו בהצלחה באתגר החשוב הניצב בפניהם. אנחנו מצדנו נערכים היטב לקראת פתיחתו של תהליך הערכת הבחינות. ברכת הצלחה לכל המעריכים בתפקידם החשוב. אי"ה נשתף אתכם בתובנות כמנהגנו מדי שנה. **ברכת תודה והערכה רבה לכם, המחנכים**

להיסטוריה היקרים, על ההשקעה, המסירות והמקצועיות.

ובתוך כל המרוץ הזה, אני מבקשת לעצור קמעא ולשתף אתכם במספר נושאים הנמצאים בעת הזו על סדר היום של הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד.

ונפתח בימי עיון וכנסים – באיסרו-חג שבועות קיימנו יום עיון למחנכים לאזרחות שבינינו במכללת אורות בנושא – לדמותה של מדינת ישראל במלואת 50 שנה למלחמת ששת הימים מנקודת המבט של הציונות הדתית. יום העיון היה מרתק והיה מגוון גם מבחינת הרכב המשתתפים בו. ליום העיון הגיעו מורים גם מן המגזר הממלכתי והחיבור הזה הוסיף נופך מיוחד לשיח ולהיכרות בין חלקי החברה הישראלית.

בעת אנו נערכים לקראת הכנס השנתי שלנו. השקענו רבות בחשיבה על תכנית הכנס מתוך רצון לחדש ולהציג בפניכם נושאים שונים מנקודות מבט מגוונות. להלן **תכנית הכנס**. ההרשמה לכנס תבצע על ידי מינהל החמ"ד (כפי שהיה בשנים קודמות). נא עקבו אחרי הפרסומים. מצפים לראותכם.

ולנושא אחר – בשבועות האחרונים אנחנו מקדמים במרץ רב את תכנית באר – הקורס המקוון ממיר בגרות בהיסטוריה חמ"ד. כפי שכבר שיתפתי בעבר, בשנה"ל תשע"ח נקיים פיילוט על

התכנית בהשתתפות 20 בתי ספר שנבחרו מתוך 49 בתי ספר שהגישו מועמדות להשתתף בפילוט. ברכת הצלחה לכל המשתתפים. ההשתלמות למורי הפילוט כבר החלה. אנחנו כבר ממש לפני המפגש השלישי בהשתלמות. בתחילת השנה אשתף יותר ואדגים יחידות לימוד להתרשמותכם.

ומה בעד-כאן שלפנינו?

נפתח בכתבות המציגות יוזמות מעניינות וייחודיות, פרי עטם של מיכל דבורה שיוביץ מבית הספר חמ"ד נחלת-צבי בנות באלון מורה, איילת רובין מאולפנת חמ"ד זבולון ראש העין, רותי טאוב משיבת חמ"ד נר-תמיד בחשמונאים ויוחנן פריש משיבת חמ"ד צביה בדימונה. כדאי להתרשם מן היזמות הללו ולקבל מהן רעיונות לשימושכם בכיתות.

אורלי אילני מצוות חינוך בספריה הלאומית מציגה בפנינו אתר העיתונות העברית ואת פוטנציאל השימוש בו בשיעורי היסטוריה.

ונסיים בשלוש פינות קבועות:

בכל אתר ואתר – והפעם נציג את מוזיאון גוש קטיף בניצן.

כלי בקליק – המדריכה מוריה בראון תציג כלי ייחודי – האוטררים.

ונסיים בפיתנו – מערך שיעור משלב ערכים והפעם 'יומני מלחמה' שנכתב ע"י המדריכה שרית יפה-תורג'מן.

שוב, מחנכים יקרים. תודה לכולכם על שנה מעניינת, מאתגרת ומלאת פעילויות, ימי עיון, סיורים, השתלמויות ועוד ועוד.

ולסיום, חייבת לשתף אתכם בפיוט שנשלח אלי ע"י ד"ר יוסי לונדין. הפיוט שנכתב ע"י רבי דוד בוזגלו ונקרא "לא הכוחות" חובר על ניצחון צה"ל במלחמת ששת הימים (ניתן לשמוע את ביצוע הפיוט [בקישור הבא](#)). כמה רלוונטי להכיר אותו:

לא הפחות, לא המחות, קבעו תבוסת מצרים עד לבכייתה / כי יד רמה, נעלמה, הפכה בין רגע על פניה שיליתה. מי לא ידע, מי לא שמע, על דחלילים לבושי סות באנשים / יום נאספו, וינופפו, חרבו סביב למדינתנו בנחשים / לבשו אימה, חגרו חמה, נקהלו על עם הוקם על / כי לשפך דם, כל מאוזה, והנפש תרעב לאכל את ברייתה. שד משחת, אשר לא חת, עמד הראש לשועלים הם אלופיו / זר ומזר, חיש יתאזר, לשסות בנו את כלביו חנפיו / עוד מחנות משקינות, אספסופי רב, מבני ערב / נאספו לו, תחת

דגלו, ותעד הגר את נזמה וחליטה..לולא המם, והחרימם, אלהי הצבאות בעל
 הבירה / פי מלאכיו, מבורכיו, חיל צה"ל העלום על אש פחררה / איש פי
 ישמע, עינו תדמע, שיחת בופרים, עתק דוברים / אל מול רבו, יחרד לבו,
 ופתאם יכופ אל תוך אָזנו אַלְיָתָה. לא הפחות, לא המחות, קבעו תבוסת
 מצרים עד לבקתה / פי יד רמה, נעלמה, הפכה ביו רגע על פניה שיליתה.

ברכת תודה למדריך הארצי לתקשוב אוריאל אסולין ולמדריכה מיכל לוי על שותפותם
 והשקעתם הרבה בהפקת הידיעון.

להתראות אי"ה בכנס הקיץ וחופשה טובה ומועילה לכולם.

הערכה רנה

לילה

חמ"ד בית חינוך כמשפחה

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה ואזרחות בחמ"ד

בס"ד

הנכם מוזמנים לכנס השנתי של המחנכים להיסטוריה ואזרחות בחמ"ד

שיתקיים במסגרת כנס החמ"ד
לבעלי תפקידים ומקצועות הלימוד

נושא הכנס:

"היסטוריה עם כיפה סרולה"

**זרקור לתרומתה של
הציננות הדתית למדינת ישראל**

הכנס יתקיים אי"ה ביום שני, ט"ז תמוז 10.7.17
בבנייני האומה בירושלים
-ההרשמה לכנס תפורסם על ידי מינהל החמ"ד-

**בואו בשמחה!
באה וצוות ההזרחה**

תכנית הכנס:

9:15-9:30 - התכנסות

10:15-9:30 - גוש עציון - מאז ולהיום
יוחנן בן יעקב, קיבוץ כפר עציון

10:15-10:30 - ללמוד על העבר בבלי העתיד
בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות
בחמ"ד

10:30-11:10 - 'רוח אחרת' - סיפורה של מהפכת
ההתיישבות ביו"ש
מנורה חזני, במאית ומפיקה

11:10-11:50 - כיפה סרולה, תרבוש ומחרשה -
ההתיישבות הדתית של יהודי ארצות האסלאם בשנות
החמישים
ד"ר אבי פיקאר, אוניברסיטת בר אילן

11:50-12:30 - 'פלוגת האלוקים' - סיפורה של פלוגה
דתית במלחמת העצמאות
אביטל רייכנר, במאית הסרט

הפסקה

המשך השתלבות בתכנית הכנס הכללית, הכוללת
סדנאות לבחירה ומיצג אורקולי באולם הגדול.

סיום: 17:30

מיזם חידון ציונות (לכיתות ד-ח)

מיכל דבורה שויביץ- מחנכת להיסטוריה, בית הספר חמ"ד "נחלת צבי" בנות, אלון מורה

מה משותף ל"פאת השולחן", בית המוטור, האנייה "אקסודוס" ואידה נודל? כל אלו ועוד "השתתפו" בחידון בנושא **העליות לארץ ישראל** שהתקיים לפני כמה שבועות בבית הספר "נחלת צבי" בנות באלון מורה. כהרחבה לנושא השנתי ולדמויות המופת של החמ"ד, הכרזנו בבית הספר השנה על מיזם לימודי המשלב ידע וחוויה. כל תלמידה (מכיתות ד-ח) קבלה חוברת ובה מידע על העליות לארץ ישראל, החל מעליית החסידים ועד לעליית יהודי ברית המועצות. על מנת להתאים את החומר לתלמידות, הוספנו סיפורים אישיים, תמונות ואף שירים. היה מרגש לראות את הבנות יושבות בהפסקות או בהסעה וקוראות את החוברת להנאתן..

מאחר והיה חשוב לנו לשתף את כלל התלמידות בלימוד, ולהמריץ אותן לכך, הכרזנו על קיומו של חידון בית ספרי שיורכב משני שלבים: **שלב כיתתי** - שבו כל בנות הכיתה ענו על 10 שאלות אמריקאיות והממוצע שהתקבל היווה את הניקוד המקדים לשתי נציגות הכיתה שעלו **לשלב הפומבי** - שהתקיים בהשתתפות התלמידות, הוריהן ושופטים חיצוניים שבחיייהם ופעלם ביטאו את העשייה החלוצית בזמננו.

החידון הורכב משלושה שלבים ומאחר והתלמידות הפגינו ידע עצום, נאלצנו להוסיף שאלות ובסופו של דבר - 3 כיתות זכו בפרס הראשון (ארוחת בוקר מפנקת..).אסיים בדברים שאמרה לי אמא של אחת הנציגות שהשתתפה בשלב הפומבי: "אני מרגישה שהבת שלי קבלה כ"כ הרבה 'מתנות' במהלך התהליך המופלא הזה. קודם כל, הידע המרשים שצברה שהוא נכס לכל החיים. בנוסף לכך, החברות הטובה שנרקמה בינה לבין הנציגה השנייה מהכיתה שלה, מאחר

והן נפגשו מידי יום ביומו כדי ללמוד יחדיו מתוך החוברת. אני גם חייבת לציין כי הרעיון שכל בנות הכיתה שותפות לתהליך, מאוד מצא חן בעיני. כך הן מבינות מהי אחריות וערבות הדדית". לאור ההצלחה הגדולה, החלטנו שגם בשנה הבאה אי"ה נמשיך במיזם המופלא הזה. מוזמנים גם!!

מבצע סבתא

אילת רובין- מחנכת להיסטוריה באולפנת חמ"ד זבולון ראש העין

מי ומה אני? מה הסיפור האישי שלי? מי המשפחה שלי? מהם השורשים שלי? מה אני עושה פה? איך הגעתי עד הלום?

אלו שאלות בסיסיות שמברר אותן כל תלמיד שמכין עבודת שורשים. אבל, באולפנה בראש העין יש משהו מיוחד - רב התלמידות הן ממוצא תימני והשאר מאתיופיה, ארצות המזרח ועוד. מלבד זאת, סבתא - הוא דבר חזק מאוד אצל כולנו אבל בראש העין הוא מושג שמקבל משמעות עם נוכחות חזקה, טוב לב, ושורשים חזקים. זאת הסיבה שהחלטתי לקרוא לפרויקט: "מבצע סבתא".

במסגרת לימודי ההיסטוריה בביתה ח' אנחנו עוסקים ביהודי ארצות האסלאם. השנה למדנו נושא זה בהרחבה - מעבר למעמד המשפטי ולפרנסות היהודים עסקנו באורח החיים של יהודי תימן ואתיופיה, הרחבנו על מבצעי העליות - מרבד הקסמים ומבצע שלמה ומשה, חקרנו על הקליטה בארץ ובמיוחד התמקדנו בפרשת היעלמותם של ילדי תימן.

הבנות וגם אני היינו נרגשות. הנושאים ה"היסטוריים" היו בעצם הסיפור המשפחתי של כל אחת מאיתנו. בנות שעד עכשיו לא היו מחוברות להיסטוריה העתיקה התחילו להיות מעורבות בשיעור וחלקן אפילו העבירו לכיתה חלק מהנושאים.

כחלק מהתהליך הזמנו לשיחה את מר יגאל יוסף. יגאל יוסף היה ראש העיר של ראש העין ונציג העיר בועדות החקירה הממלכתיות שהוקמו כדי לחקור את היעלמות ילדי תימן. הוא סיפר לבנות את סיפורו האישי כילד שאחותו נלקחה ואת הפעולות שעשה ועושה כדי לגלות היכן היא ומה עלה בגורלה. הבנות התעניינו ושאלו שאלות. כשלמדנו על יהודי אתיופיה עסקנו במנהגים המיוחדים שלהם ועל המבצעים הנועזים להעלאתם ארצה.

כל תלמידה התבקשה להכין עבודה שכוללת שני חלקים. בחלק הראשון כל אחת בחרה נושא חקר - כמו: מבצע עליה, אורח החיים, מעמד האישה, חינוך הילדים, הקליטה בארץ ופרשת חטופי תימן. החלק השני של העבודה כלל ראיון עם סבא ו/או סבתא וסיפור המשפחה על רקע הסיפור ההיסטורי הרלוונטי.

לאחר מכן, כל תלמידה הציגה בכיתה באמצעות מצגת את משפחתה ואת סיפורה יחד עם נושא החקר שלה. הבנות השתתפו בצורה יוצאת מהכלל והביאו לכיתה תכשיטים, תמונות וחפצים משפחתיים מרגשים.

במקביל לשיעורי ההיסטוריה בשיתוף המורה לאמנות, הבנות יצרו מתוך לימוד על מעגלי הזהות השונים – אני ושמי, אני ומשפחתי, אני והמוצא שלי. החיבור בין המקצועות תרם רבות לעומק ולמשמעות של הפרויקט לחיי התלמידות.

שיא התהליך היה בערב מיוחד ומרומם שבו הוזמנו הסבתות והאימהות יחד עם הבנות לתצוגה של התוצרים הסופיים – תערוכה אמנותית מרהיבה שכללה, בין היתר, תכשיטים אתניים שונים, יצירות האומנות ועבודות החקר בהיסטוריה. כל משפחה הביאה איתה מאכלי עדות מיוחדים מה שיצר ארוחה עשירה שמשקפת את החיבור בין כולם.

בחלק השני של הערב התכנסנו כל נשות המשפחות השונות להופעה של תיאטרון פלייבק שהציג את ה"סיפורים שלנו" – של הסבתות והאמהות בקהל. הסיפורים היו מרגשים, מצחיקים ומרוממים.

אחת ההצגות הציגה את מה שעבר על החמור עליו אחת מהסבתות הגיעה ארצה וכמעט נפלה איתו לתהום כשעברו מעל צוק.

הצגה אחרת הציגה את סיפורה של סבתא שהיום היא מלבישת כלות לחינה כשנאלצה להחביא כילדה את התכשיטים הרבים של אימה בתוך הבגדים כדי שלא יתלקחו ממנה בעת העלייה למטוס. סיפור אחר הציג את היחסים בין אימא לבת בכל דור ודור כיחסים של דאגה, אהבה ללא תנאי ומסירות.

הפרויקט היה חוויה מרגשת ומעצימה מאוד לכל התלמידות, המשפחות והסבתות שהשתתפו בו, וכמובן גם לי. האפשרות להביא לידי ביטוי את הקשר המיוחד הזה ואת העוצמה שאפשר לשאוב ממנו לחיינו הביאה לסיפוק גדול. הנהלת בית הספר לא חסכה במימון הפרויקט מתוך הבנה וראיה חינוכית של הערכים ושל המסר שעובר מדור לדור.

מי מפחד מחקר קהילות?

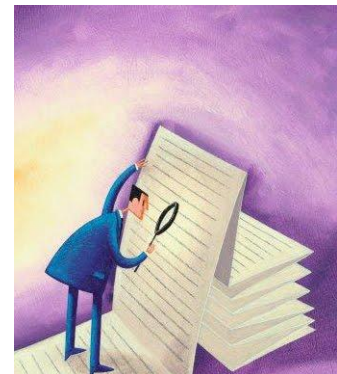
רותי טאוב- מחנכת להיסטוריה בישיבת חמ"ד נר-תמיד, חשמונאים

האמת היא שגם אני פחדתי, כשהתבשרתי בתחילת השנה על השינוי האפשרי בהערכה החלופית.

מצד אחד שמחתי על כך שאפשר יהיה לסיים את ה-30% בכיתה י' ומצד שני חשתי מפרויקט חדש שדורש יותר השקעה. לאחר מספר חודשים בתוך התהליך כאשר רוב התלמידים עומדים לקראת סיום החקר, אני יכולה לומר בסיפוק שהתהליך היה נכון ומועיל מאד לחיזוק ההבנה של החומר הנלמד בכיתה.

בעבר כשהייתי מלמדת את הנושא של מבשרי הציונות הייתי נותנת לתלמידים קטעי מקורות ששל הרב קאלישר והרב אלקלעי ומבקשת מהם לדמיין שהם נוסעים במסע בזמן לאיזו קהילה ממזרח או ממערב אירופה או לקהילה מארצות האסלאם... ולחשוב מה תהיה התגובה של היהודים באותו מקום לרעיונות של מבשרי הציונות. השנה בקשתי מהם לדמיין איך היהודים בקהילה עליה הם חוקרים היו מגיבים - לשמחתי התשובות השנה קלחו ממש ללא בעיה. התלמידים שמחו לשתף את הכיתה בידע שצברו לגבי הקהילה "שלהם". תשובותיהם הביעו ידע והבנה לגבי מצבם של היהודים בקהילות השונות והוכיחו שחקר הקהילות תורם מאד להמחשת הנלמד בכיתה.

על מנת לייעל את התהליך ולהקל על ארגון העבודה הכנתי לתלמידים דפי הנחיות מפורטים: מבנה העבודה+לו"ז משוער, הנחיות לאיסוף מידע מתוך ספר או סרט, הנחיות והמלצות לראיון וכן הדרכתי אותם לשלוח אלי למייל כל שלב בעבודה - לקבל משוב ולהמשיך הלאה.

לא הכול היה ורוד כל כך - התלמידים התקשו בחיפוש החומרים. המלצתי להם לבחור קהילה ע"פ מה שיש להם בבית, חלקם התקשו או לא ניסו מספיק.... וחלקם היו תלויים בהמלצות אישיות שלי. חלק מהתלמידים התקשו להתארגן בזוגות - ונדרשה התערבות שלי או של המחנכים בהתארגנות... חלק מהתלמידים מתקשים בכתיבה תקנית וצריכים סיוע פרטני יותר בעבודה...

הנה כמה תגובות ששמעתי מתלמידים שיוכיחו גם הם את יתרונות העבודה.

אחד התלמידים שלא כ"כ רצה להשקיע ולכן בחר לעבוד על סרט שנמצא ביוטיוב על אחת הקהילות במרוקו. גילה תוך כדי העיסוק בסיכום המידע מהסרט, שיש לו בבית ספר שסבא שלו כתב על הקהילה במרוקו והוא שאל האם אפשר להשתמש במידע מתוכו...ההתרגשות והמוטיבציה שלו לברר מה קרה באותה קהילה עלו פלאים והיה חשוב לו להבין איך הסיפור המשפחתי משתלב עם החומר שנלמד בכיתה על בתי הספר של כי"ח ועל ההשכלה בארצות האסלאם.

תלמיד אחר התרגש מהראיון אותו קיים עם סבא רבה שלו (יהודי בן 92 - דוקטור) על אחת הקהילות בגרמניה. עצם המפגש הבין-דורי וכן המידע הרב שהוא הפיק מהשיחה ריגשו אותו מאד. הוא גם הראה לי בהתלהבות מקור המספר איך הדבר הראשון שסבו עשה כשהתמנה לרב באותה קהילה היה להעביר את הבימה בחזרה למקומה - בדיוק כמו שלמדנו בכיתה על ההתנגדות לשינויים של הרפורמים.

תלמידי הכיתה המקדמת קבלו הנחיות יותר מפורטות ועבדו במקביל על אותה קהילה - תוך שהם מכינים תוצרים אישיים ע"פ יכולתם. ועוד טיפ קטן - כיצד אפשר להתחיל...

כבר הרבה שנים שאני לא מוותרת על שילוב קטעים מתוך הסרט: "כבר על הגג" בלימוד החומר. גם השנה כשהתחלתי ללמד על ההשכלה במזרח אירופה הצגתי להם קטעים נבחרים מתוך הסרט שממחישים את המסורת מול המודרנה את המציאות בקהילה מסוימת במזרח אירופה. השנה לא וויתרתי על זה וגם ניצלתי זאת לפתיחת החקר. אומנם בסרט זוהי קהילה דמיונית...אך המאפיינים שלה מאד דומים למציאות - משם התחלתי את ההנחיות לעבודה.

הערכה חלופית בכיתה ט'

יונתן פריש - מחנך להיסטוריה בישיבת חמ"ד צביה דימונה

בתהליך הלמידה בשיעורי היסטוריה אנחנו מנסים להכניס את התלמידים לאווירה ולתחושות של התקופה אותה אנחנו מלמדים, שהתלמידים יבינו את הדילמות ואת מאורעות התקופה כדבר חי ולא רק כידיעות יבשות. כהערכה חלופית ביקשתי מהתלמידים (כיתה ט' בישיבת צביה דימונה) להתייחס לאחת מהתקופות אותם למדנו מתחילת השנה, ולספר כל אחד סיפור אישי כאילו הוא אחד מהאנשים שחיו באותה תקופה. בסיפור התלמיד נדרש להכניס רקע לתקופה עליה הוא מדבר - מה השנה? מי המלך? השתלשלות היסטורית קצרה וכדו', עובדות היסטוריות הנכונות לאותה תקופה וחוויות ורגשות של האדם המספר.

החוויה של התלמידים בלמידת ההיסטוריה הייתה חיה יותר. הם ישבו וחשבו על המקום בהם הם רואים את עצמם משתלבים בתוך הסיפורים ההיסטוריים שהם נפגשו עמם ומצאו מקום לחוות, לדמיין ולחוש את התקופה. בעקבות הרעיון בלמידת החומר יש תלמידים שמצאו לעצמם מקום יותר נח להתבטא ולהיפגש עם ההיסטוריה וכך גם תלמידים "חלשים" יכלו לספוג את החומר וליהנות ממנו.

כחלק מהמטלה התלמידים נדרשו לכתוב סיפור באורך של לפחות 300 מילים, וכך היה יכול כל תלמיד לדמיין ולהתבטא ברגשותיו ובמסרים שאותם היה צריך לשלב בסיפור.

התלמידים נהנו מהמטלה ומהרעיון המרענן של כתיבת ההיסטוריה והמציאו סיפורים מעניינים על בסיס עובדות אמיתיות. ההתעסקות עם ההיסטוריה ממבט אישי שלהם כחלק מהסיפור, הכניס אותם לתקופה ולעובדות היסטוריות בצורה מעניינת וחוויתית שהקנתה להם ידע נרחב ותחושת שייכות.

אחד הדברים החשובים לנו כמורים להיסטוריה זה שהתלמיד ייפגש עם ההיסטוריה בראייה אמונית כמציאות ששייכת גם לחייו היומיומיים. גלגל ההיסטוריה החוזר אלינו והמחייב אותנו להתחבר אל עברנו כדי לחיות את העתיד שלנו בצורה גדולה יותר, מחייב אתנו כמורים להחדיר לתלמידים את המסרים הטמונים בהיסטוריה ולכן בכל סיפור התלמידים הכניסו מסר מהתקופה אותם הם לוקחים איתם הלאה. כמו כן בכל מבחן אני מבקש מהתלמיד שיציין מסר שאתו הוא לקח מאחד מהשיעורים ושיציין מאיזה סיפור היסטורי הוא לקח את זה. הדרישה הזאת מחייבת את התלמיד לחבר את ההיסטוריה לעולם הפרטי שלו, לייצר לעצמו משמעות מהמפגש הקטן עם העבר.

האקטיביות של התלמיד בסיפור ההיסטוריה מחייבת אותו להיות ביקורתי בייחס למציאות, למקם את עצמו בהיסטוריה ולבנות עמדה אישית בדילמות באותה תקופה. על ידי יצירת השייכות של התלמיד לתקופות הנלמדות אנחנו מצליחים לייצר משמעות בלמידת ההיסטוריה.

לדוגמה לעבודה של תלמיד יש ללחוץ כאן

עיתונות יהודית היסטורית
אורלי אילני- צוות חינוך, הספרייה הלאומית

אתר עיתונות יהודית היסטורית (WWW.JPRESS.ORG.IL) הוא מקור מידע ראשון במעלה לתולדות ארץ ישראל, ההיסטוריה של מדינת ישראל והתרבות של יהודי העולם.

באתר, שהוקם לפני כעשור ביזמת הספרייה הלאומית ואוניברסיטת תל אביב, יש מעל מאה וארבעים עיתונים יהודיים אשר התפרסמו במדינות ובתקופות שונות החל במאה השמונה עשרה. חוץ ממגוון רחב של עיתונים בעברית יש באתר גם עיתונים בשפות אחרות שיהודים קראו וכתבו בהן בתפוצות השונות, כמו יידיש, לדינו, ערבית-יהודית, צרפתית אנגלית ועוד. אף שהעיתונים באתר טבועים בחותם יהודי, רבים מהם עסקו גם בנושאים אוניברסליים, ולכן אפשר למצוא בהם גם ידיעות כלליות.

האתר הוא משאב הוראה היכול להעשיר את השיעורים בדרך מקורית וחוויתית.

מגוון העיתונים באתר מאפשר למורים המלמדים היסטוריה להעביר לתלמידים לא רק את פרטי האירוע, אלא גם את האווירה בזמן אמת, את האופן שבני הזמן ראו את האירוע, ואת האופן שהתקשורת בחרה להציג את האירוע לציבור. לדוגמה, יום למחרת פרוץ מלחמת יום הכיפורים הופיעה בעיתון "מעריב" [ידיעה המלמדת על תחושת החירום](#). ואולם, כותרות העיתון אינן

משרטטות את המצב במלוא חומרותו, כנראה בניסיון להרגיע את הציבור. הכותרת בעמוד השער מבטלת את הישגי צבאות מצרים וסוריה, והמלחמה מתוארת הראשונה שישראל מנהלת אותה בגבולות בטוחים.

לרגל מצב החירום והגיוסים הנרחבים מופיע גליון זה – גליון ראשון ל"מלחמת יום כיפור" – ב-16 עמודים בלבד. "מעריב" ויתר לרגל מצב החירום על עמודי-התוכן בתיאור ה"מערכה בלבד.

בנושאים שנויים במחלוקת העיון באתר עיתונות יהודית היסטורית מאפשר לחשוף את התלמידים להשקפות עולם מנוגדות ולחדד את חוש הביקורת. דוגמה טובה לכך הן כותרות העיתונים בספטמבר 1952, בזמן החתימה על הסכם השילומים עם גרמניה. מומלץ להפנות את התלמידים לעיין בעמדות עמדות המחייבים והשוללים. אי אפשר יהיה שלא לחוש בעצמת הרגשות בפולמוס טעון זה, שהסעיר את החברה הישראלית באותה העת.

[כותרת בעיתון "דבר"](#)

[כותרת בעיתון "חרות"](#)

הצב, יום רביעי, ספטמבר 18, 1889

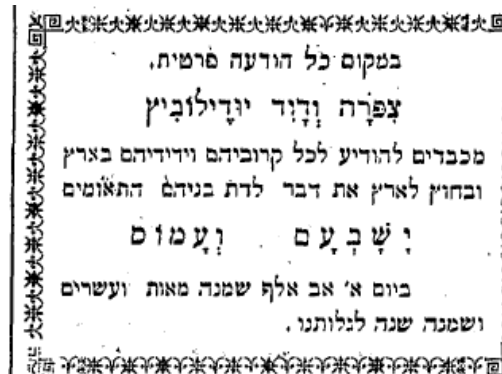
שמות מדות אהדות של בני אדם.

מדות בני האדם ותכונות רוחם רבות מאד ובלשונונו במעמדה עתה אין שמות לכלן, אף כי נראה שלפנים היתה עשירה בשמות ממין הנה. והתסרון הנה הוא אחד מהחסרונות הנרשמים ביותר לה מדר עברית. כי אין בידו לציון את כל מדה בשם מיחד והשומע לא ידע לנכון לאיזו מדה ביחוד יָן המרבר. אבל יתר מזה שלשונונו עניה באמת בזה עניה היא בפינו, כי יש מרות אחרות שיש להן שמות בלשון עברית, רק שהם לא ידועים כל כך ויש שלא ידוע פרושם האמתי, ובגלל זה הם בלי כל תועלת להלשון. ונתן בזה אחדים מהשמות האלה.

אימתן, מי שמשליך אימה יתרה על כל סכיניו (מסכת דיא).
 קרוד, מי שמשריד, משריה ומכביר על בני אדם בדבוריו ודרושיו ושאלותיו (סנהדרין כ"ו).
 גפרן, (במסכת דיא) מה הוא? לוי (ספר מלים) מפרש כמו גיותן, שהוא כמו גאותן, והוא בעל גאווה. אבל, אין כל צורך וכל תועלת בפרוש הזה. כי הוא יביא לנו רק עוד מלה אחת למושג שבכר יש

למורים המלמדים לשון והבעה העיתוניים הם מקור לא אכזב ללשון התקופה. [בעיתון "הצב"](#) פרסם אליעזר בן יהודה חידושי מילים שהיו ההקדמה לפרקים ב"מילון בן-יהודה". שלא כמו במילון, כאן יוכלו התלמידים להיחשף לשיקולים של בן יהודה בהצעת מילים חדשות.

בהיעדר אמצעי תקשורת מודרניים שימש העיתון כלי להעברת חדשות משמחות ולהבדיל מודעות אבל. המודעות מספקות מידע על צורת רישום התאריך, שמות התינוקות הנולדים ומאפשרות היכרות עם דמויות כמו [דוד יודילוביץ](#) שתרמו תרומה רבה לבניין הארץ והקמת מוסדות חינוך בשפה העברית.

העיתונים הם דרך מעניינת לפתוח דיון בסוגיות המעסיקות את התלמידים כגון מגדר, [אפליית נשים בתחום התעסוקה](#), דמות האישה בפרסומת ועוד.

„בשל היותנו נשים“...

14 נשים (6 מת"א, 7 בחיפה אמרו חברות המשלחת שהתייצבה אחת מירושלים) עובדות בקוארטרטביב זה כעשרים שנה בתפקיד איגוד מקצועי של הוועד הפועל. רים אחראיים שונים. בשנת 1946 יש לקבל בברכה את העובדה הועברו עם אחרים למעמד של הועצת הפועלות וכנסה בעבי „עובדים יציבים“. הקורה ועוררה את המוסדות ה" אולם כיום, כאשר התחיל משא" מוסמכים בהסתדרות להתערבות ומתן על קבלת העובדים היציבים פעילה, ואלה הודיעו בלשון ש" כחברים לקוארטריב — הצאו החברות מן הכלל ולא נתקבלו ההסתדרות לא תסכים להפלייתן כמזמדות. „לא נשלים עם אפ" של חברות. לייה בגלל היותנו נשים“ — (דבר הפועלת)

אתר עיתונות יהודית היסטורית יכול לשמש את התלמידים הכותבים עבודת חקר, למטלות ההערכה החלופית וללמידה משמעותית. האתר פתוח לשימוש הקהל הרחב ומאפשר לבצע חיפוש מלא בכל המלל שפורסם בעיתון מסוים. באתר [חינוך בספרייה הלאומית](#) תמצאו דפי עבודה ומערכי שיעור המתבססים על כתבות נבחרות מאתר עיתונות יהודית היסטורית.

בנוסף, בשנה האחרונה עלה לאתר עיתונות יהודית היסטורית אתר "אח" בשפה הערבית בשם [ג'ראיד](#) (JRAYED.org). האתר דומה מאוד לאתר בעברית ויכול לשמש מורים בבתי ספר בחברה הערבית ומורים לערבית.

עכשיו, אחרי שטעמתם טיפה מן הים הגדול, אתם מוזמנים לקפוץ למים!

בכל אתר ואתר: חמישים שנה לשחרור חבל עזה צוות מרכז קטיף להנצחת מורשת גוש קטיף וצפון השומרון

בין אשדוד לאשקלון ביושב ניצן הוקם המרכז למורשת גוש קטיף וצפון השומרון. במקום מרכז מבקרים המספר באופן חווייתי את סיפורה של ההתיישבות בגוש קטיף. מרכז המבקרים הוא חלון ראווה לעשייה היסטורית מקיפה כחלק מהעבודה של עיצוב מורשת וזיכרון קולקטיבי. ואנשי המרכז מתמודדים עם האתגרים השונים של עיצוב היסטוריה לאומית.

בשנה זו בה אנו חוגגים בשמחה עצומה את איחוד ירושלים ואת חזרתנו לנחלת יהודה ושומרון, עולה השאלה מה עם חבל עזה וסיני שאינם כבר ברשותנו? מה התחושה של אנשי ההתיישבות ממקומות אלו? פנינו אל הרב קובי בורנשטיין מנהל התוכן במרכז מורשת גוש קטיף בשאלה זו.

"אנו, אלו שזכנו לגור בחבל ארץ היפיפה הזה, מודים על כל רגע ורגע שזכינו לחיות בו." – מסביר הרב קובי – "הנביאים מרבים להמשיל את הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל לקשר בין אהוב ואהובה. הקשר לחבל עזה תמיד היה קשר מאתגר עוד מהזמן ש"לא נחם אלוקים

דרך ארץ פלשתים". אבל כמו אהוב ואהובה שנאלצים להיפרד לתקופה ארוכה, הם מתרפקים על התקופה בה כן זכנו להיות ביחד, כך אנחנו מודים לקב"ה על 35 שנות ההתיישבות בה זכינו לגור בגוש קטיף"

עדינה אמיתי מנהלת בית הספר לבנות בעצמונה וכעת בשומריה נעזרת [במשל](#) בכדי להסביר את תחושותיה "כדי להתקשר לחבל ארץ בארצנו צריך למלא כוס של מאמצים. כנראה לגוש קטיף יש צורך בכוס גדולה. אמנם הכוס עדין לא התמלאה, אבל לנו הייתה הזכות להוסיף עוד שכבת מאמצים לכוס זו, ובעז"ה יגיע גם זמנה של כוס זו להתמלא"

"אנשים רבים לא מכירים את סיפור ההתיישבות שהיה בגוש קטיף" – אומר מוכי בטר מנכ"ל מרכז קטיף – "במרכז המבקרים הם לומדים על מפעל ההתיישבות הגדול על האתגרים השונים, על החקלאות, על הישובים השונים ועל המרקם האנושי שהתפתח באזור זה. לי באופן אישי הייתה הזכות להיות בגוש קטיף עוד כחייל בהיאחזות נח"ל כחלק מיוזמת הממשלה להקים את ההתיישבות בגוש ולאחר מכן לשמש כמנהל מחלקת החינוך וכך לראות את הגוש צומח ומתפתח לאורך כל השנים, לאחר העקירה הכואבת, הצלחנו להעביר חוק בכנסת לשימור מורשת גוש קטיף ובמסגרתו הקמנו את מרכז קטיף כגוף ממלכתי. ואני שמח על הזכות שניתנה לי היום לספר את סיפורה של ההתיישבות בגוש. תפקידנו הוא להכניס את סיפור גוש קטיף לזיכרון הקולקטיבי הלאומי. כך בעצם אנו זוכים להיות שותפים בעיצוב ההיסטוריה הלאומית. זהו תפקיד בעל אחריות כבדה ואנו מנסים למצוא את הדרך הנכונה לשלב בין הקול האוטנטי של תושבי הגוש לבין הראיה הלאומית הרחבה. יש כאן שאלות רבות הקשורות לכתיבת היסטוריה. מה נכנס ומה לא? באלו מילים משתמשים? מה נבחר לייצג היבטים שונים? אנו עושים את העבודה בחרדת קודש, מתוך מחויבות לחברנו אנשי הגוש וכמובן שלשם כך אנו נעזרים באנשי מקצוע בתחום זה. גם מרצים וקבוצות של סטודנטים להיסטוריה מבקרים אותנו ולומדים על האתגרים המיוחדים שעומדים בפנינו".

חלק מהסיוור במרכז המבקרים עוסק כמובן גם במאבק הציבורי ובהחלטת הממשלה לעקור את ההתיישבות. "מכיוון שבחרנו להיות גוף ממלכתי ולהביא את הסיפור של הגוש לכל החברה הישראלית – אומר הרב קובי – אנו עוסקים בנושא מתוך אחריות ממלכתית וללא הטיה פוליטית, איננו רוצים שמישהו ירגיש שהוא עובר כאן שטיפת מוח, אבל מצד שני רגעים אלו עוברים באופן חווייתי חזק במיוחד ומציפים שאלות משמעותיות וחינוכיות בהקשר של החברה הישראלית. בהמשך לכך אנו גם מציעים סדנאות העמקה בתחומים שונים הנובעים מהערכים הקשורים לסיפור גוש קטיף".

בנוסף למרכז המבקרים, יוזם המרכז גם פרויקטים חינוכיים שונים, כ"ב בשבט יום גוש קטיף במערכות החינוך. מסע כיסופים – מסע חינוכי חווייתי לתלמידי כיתה י'. ולאחרונה יצא לפועל מיזם חדש – "ניהול מחלוקת בחברה הישראלית". המיזם הוא מיזם משותף למרכז קטיף, מרכז רבין ומשפחת בנקי וזוכה לברכתו של נשיא המדינה. במסגרת המיזם נפגשים בתי ספר

מהזרם הדתי ומהזרם הממלכתי לשלושה ימי פעילות הכוללים ביקור משותף בשני המרכזים ופעילות הקשורה לדרכי ניהול המחלוקת בחברה הישראלית.

"במסגרת האחריות הלאומית שלנו להטמיע את סיפור גוש קטיף בזיכרון הקולקטיבי הלאומי" - אומר מוכי בטר - "הוצאנו לאור את אלבום ההתיישבות ובו תיאור רחב על מפעל ההתיישבות גוש קטיף. הפרקים הראשונים עוסקים בהיסטוריה היהודית של חבל עזה לאורך השנים. כעת אנו שוקדים על מחקר מיוחד הסוקר את מדיניות ממשלות ישראל כלפי ההתיישבות בחבל עזה מאז תחילת הקמתה ביוזמה ממשלתית ועד להחלטה על העקירה."

מרכז קטיף מפעיל גם דף פייסבוק ואתר אינטרנט (www.mkatif.org) באתר האינטרנט תוכלו למצוא חומרים על ההיסטוריה של גוש קטיף כמו גם פרויקט תיעוד ייחודי של 50 סרטוני וידאו קצרים בני שלוש דקות. סרטונים אלו הם עיבוד לעבודת תיעוד רחבה של ראיונות וידאו עם מעל 800 אנשים. מתוך החומר הרב נבחרו ונערכו 50 סרטונים קצרים המביאים חמישים זוויות אישיות שונות של גוש קטיף. הפרויקט זכה להערכה רבה וכמובן מהווה אוצר בלום לחוקרים בתחומים שונים.

לאחרונה חנכו במרכז קטיף עמדת הנצחה לכל חללי צהל ולוחמי פעולות האיבה שנפלו בחבל עזה. גם כאן נדרש תחקיר מקיף בכדי לגבש את שמות האנשים מכלל חללי צה"ל. אבל אנשי המרכז לקחו על עצמם משימה זאת מתוך תחושת חובת הכרת תודה לכל אלו שמסרו נפשם למען העם והארץ.

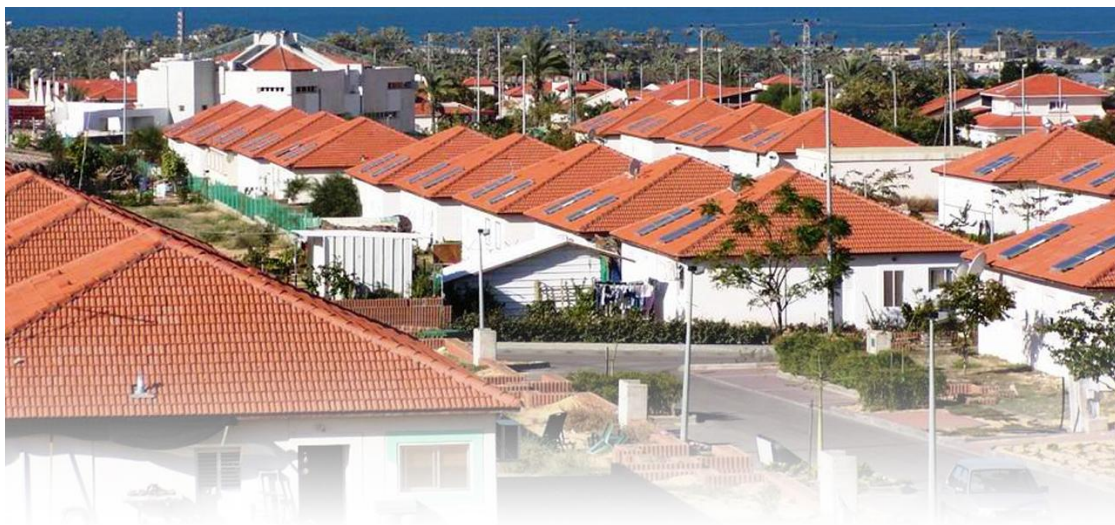

המרכז מקיים גם את כנס קטיף. זהו כנס שנתי גדול בנושא "אחריות לאומית". בכנס משתתפים שרים וחברי כנסת ואנשי ציבור, תרבות ומובילי דעת קהל והוא דן בהיבטים השונים של האחריות הלאומית בחברה הישראלית. כך הופך זיכרון היסטורי לשיח רלוונטי ועכשווי על העתיד המשותף של כולנו. הכנס השנה מתקיים ב- ב' אב 25/7 באודיטוריום אולפנת נווה דקלים בקרית החינוך בניצן.

לסיום, הרב אלנקווה שהיה יו"ר המועצה הדתית בחבל עזה משתף אותנו בסיפור מיוחד על הקשר בין חבל עזה לשחרור ירושלים. (את הסיפור המלא תמצאו בקישור [יב](#), וכאן נביא תקציר שלו:

הרב גורן הכין לו שופר מיוחד לרגע שבו יזכה להגיע להר הבית, אבל שופר זה נשאר בחולות עזה. וברגע האחרון הרב גורן נאלץ למצוא שופר אחר. מה קרה? איך השופר של הרב גורן נשאר בעזה? עם תחילת הקרבות במלחמת ששת הימים הצטרף הרב גורן לכוחות הצנחנים שנלחמו ברצועת עזה. במהלך הקרב נפגע הנגמ"ש שבו היה הרב גורן, היה חשש כבד שהרב גורן נהרג אבל התברר שהרב מצא מחסה בקפל קרקע ולמרות מטחי האש הכבדה הוא הצליח לחלץ את עצמו. אולם השופר שלו נשרף באותה מתקפה. כשהגיעה השמועה שצנחנים עולים לירושלים מיהר הרב גורן להצטרף אליהם אבל לפני כן ביקש להתלוות לאחד הכלים שהמטיר אש לעבר עזה ולירות במו ידיו מספר פגזים ורק אז אמר לנהגו "סע מהר לירושלים". כאשר שאלו את הרב גורן: למה התעקשת לחזור לעזה? הייתה תשובתו: "כאשר שמשון נתפס בידי הפלישתים והפיל עליו ועליהם את הבית באמרו תמות נפשי עם פלישתים אמר אנקמה נקם אחת משתי עיני, וחז"ל שאלו ומה עם העין השנייה? והשיב רש"י בסוטה דף י: "נקם אחת משתי עיני - שכר אחת מעיני תן לי בנקמה זו ושכר האחרת לעולם הבא". עכשיו הגיע הזמן שננקום את נקמת העין השנייה לכן חזרתי בשם שמשון ומעזה עליתי לירושלים"

להזמנת סיורים במרכז קטיף ולפרטים נוספים אפשר לפנות בטלפון 077-4324101 או דרך [אתר האינטרנט](#).

כלי בקליק: שימוש באווטרים בלימודי ההיסטוריה
 מוריה בר און - מדריכה להיסטוריה במחוז חיפה ומחנכת להיסטוריה
 באולפנת חמ"ד צביה חיפה

לא אחת עולה הצורך בשיעורי ההיסטוריה לייצג דמויות או קבוצות עליהן נלמד בכיתה. לפניכן מתודה לייצוג הדמויות בדרך שונה. המורה יכול לבנות את הדמויות בעצמו או לתת לתלמידים לבנות את הדמויות בעצמם (לתלמידים הדברים בד"כ קלים ומאוד ברורים)

המתודה - אווטר:

אווטר הוא יצגן. כלומר אנימציית וידיאו מונפשת. אפליקציות אלו ניתנות להורדה מחנות האפליקציות בפלאפון בחינם. האפליקציה מאפשרת לבחור דמות אנימציה מצוירת מהמגוון הקיים. לכל דמות עוצבה סצנה. לאחר בחירת הדמות תתבקשו להקליט קטע אודיו באורך של עד 30 שניות שהאפליקציה תחבר לסצנה הקיימת.

לאחר ההקלטה - אם אהבתם את התוצאה ניתן לשמור את הסרטונים.

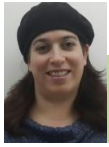
לאחר מכן ניתן להשתמש בדרכים מגוונות בסרטונים אלו בכיתה כפי שיוצג להלן.

1. כפי שצוין ניתן לבנות דמויות או קבוצות עליהן למדנו בכיתה (קבוצות בישוב הישן והחדש, זרמים ביהדות, זרמים בציונות ומתנגדים לציונות, הבלגה מול תגובה)
2. ניתן להמחיש מושגים עליהם למדו התלמידים (מאפייני שלטון טוטליטרי וכדו')
3. ניתן לתת לתלמידים להביע את עמדתם לגבי דילמות שהועלו בכיתה - כדרך מגוונת לתרגל שאלות "לב לדעת" (מה עמדתך לגבי הגיוס לצבא הבריטי, האם יש להעלות את כל העולים בבת אחת לאחר קום המדינה?)

ניתן לשלב את הכלי בשלבים שונים בלמידה - לדוגמא:

1. כפתיחה לנושא והצגת דמויות שעתידות להתווכח על נושא השיעור.
2. כסיכום הנושא - ביצירת סרטונים מסכמים על ידי תלמידים.
3. כחזרה למבחן - ואפילו כבונוס לתלמידים שיכינו סרטוני חידות ויציגו לחבריהם במהלך החזרה למבחן בכיתה או בקבוצת הוואטסאפ הכיתתית אם ישנה.

למדריך כתוב יש לחוץ כאן

יומני מלחמה - קרבות ירושלים בתש"ח
שרית יפה - מדריכה להיסטוריה במחוז ירושלים ומדריכת ערכים בהיסטוריה חמ"ד

"ידענו שאין זו רק מערכה צבאית, אף לא רק מערכה מדינית. בפרשת ירושלים כרוכים מאבקים היסטוריים החורגים ממסגרת אינטרסים צבאיים ומדיניים. ובמשך דברי עוד אגיד משהו על המסגרת ההיסטורית והאידיאית של בעיית ירושלים. אבל כרגע אני רוצה לקבוע מסגרתה הארצית של ירושלים. אינה יכולה להיות ירושלים יהודית בלי ארץ יהודית. ולמען ירושלים כשלעצמה היה הכרח להגן על כל יישוב ויישוב – ועל דרכי התחבורה"¹

(מתוך נאום שנשא בן גוריון ב-1950 זמן קצר לאחר שהממשלה והכנסת החליטו לקבוע את ירושלים כבירת המדינה, ולהעביר אליה את משרדי הממשלה, שעד אז שכנו בתל אביב).

מטרות השיעור:

1. הכרת קרבות מרכזיים סביב ירושלים בתש"ח והבנת חשיבותם לימינו.
2. הבחנה בין מקור ראשוני למקור משני.
3. הבנת מרכזיותה של ארץ ישראל בתודעה היהודית לאורך תולדות עם ישראל.
4. טיפוח תודעת השותפות היהודית, ומתוכה פיתוח תחושת אחריות להמשך קיומו של העם היהודי.
5. הבנת חשיבותה של מדינת ישראל בחיי העם היהודי.

ערך מוביל: אהבת ירושלים

¹ מתוך: נאור מ', ירושלים בתש"ח מקורות סיכומים פרשיות נוספות וחמרי עזר. יד בן צבי. ירושלים תשמ"ח.

נושאים מתכנית הלימודים:

1. מלחמת העצמאות שלב א' - הסירוב הערבי להחלטת כ"ט בנובמבר ופרוץ המלחמה בין ערביי ארץ ישראל ליישוב היהודי.
2. הכרזת העצמאות: לבטים ולחצים ערב הכרזת העצמאות: איום הפלישה של מדינות ערב לארץ ישראל ושאלת מוכנות היישוב, לחץ מצד ארה"ב לדחיית מועד הקמת המדינה.
3. מלחמת העצמאות שלב ב' - מול מדינות ערב ממבצעי ההתגוננות להתקפה היזומה ולקביעת עובדות בשטח.

משך זמן: 90 דקות.

קהל היעד: כיתה י"א.

מהלך השיעור:**חלק א'² - פתיחה ודיון****שלב 1 -**

נקרא בקול מדבריו של עזרא יבין מתוך ספרו: "אלנקם - סיפורו של לוחם חירות ישראלי".³
 "16 ביולי. לאן? מנסים לנחש: אולי בית צפפה? ואולי שייח ג'ארח? לא. לפי הרמזים זה חייב להיות משהו הרבה יותר חשוב. לא... איננו רוצים להתאכזב בתשובה שלילית. את המקום הזה איננו מעזים להזכיר. אסור לקבל תשובה שלילית... הלב מלא ציפייה ותקווה.
 לקראת ערב מודיעים לנו: היכוננו! אנו עומדים לצאת לפעולה בעלת חשיבות עליונה. הלב מלא ציפייה ותקווה.

מאיר - יהושוע זטלר, מפקד הלח"י בירושלים מודיע:

"הולכים לשחרר את העיר העתיקה" יותר לא רצינו לשמוע. האושר מילא כל תא בגופנו...

אני מתבונן בפני חברי. כולם נראים אחרת. זה לא אותו יואש שהכרתי ולא אותו תמיר שראיתי אתמול.. כולם לבשו פנים בורקות ובווערות של להט. אולי כך נראו המכבים לקראת העלייה לירושלים - להר הבית.. אני רואה בדמיוני את המכבים העולים להר הקדוש וזוכים לתהילת עולמים. ועכשיו - תורנו! אני מרחף ומפליג עוד ועוד בין דמיון ומציאות: לנגד עיני מופיעות מיליוני עיניים המתבוננות בנו - עיני כל הדורות המצפות לנו באלפיים שנות תפילה וכיסופים. רק שתהיה זו מציאות...

די! צריך להתרכז במה שמסבירים. בתדרוך. במאמץ לא קל אני מקשיב למה שאומרים - כל ארגון יתקוף מכיוון אחר. ה"הגנה" תפרוץ דרך שער ציון. האצ"ל דרך השער החדש ואנחנו (הלח"י) ניכנס בסמטה הצרה שבין בניין הדואר הישן לבניין הכנסייה הסמוכה...

² שיעור זה בנוי בהתאם למחווה להכנת והעברת שיעור משמעותי שנכתב על ידי ד"ר משה וינשטוק

פתיחת שיעור זה מקבילה לשלב ה"קשב והיענות" - הפניית תשומת הלב של התלמיד אל הלמידה ואל התוכן הנלמד.

³ יבין ע'. אלנקם - סיפורו של לוחם חירות ישראלי: הוצאת "יאיר" ע"ש אברהם שטרן. תל אביב: תשע"ד.

ושוב- הדמיון מתעתע. אני מתבונן בחברי ורואה בעיני רוחי את לוחמי בר כוכבא, עולים מקברותיהם ומסתערים על חומות ירושלים. כאילו אלפיים שנות גלות הולכים ונעלמים בפעולת הלילה הזה.

והנה מופיע מאיר. כולנו מצפים למוצא פיו. דממת קודש במחנה...

"לוחמים!" לכם, אומר מאיר, אבותינו ואבות אבותינו מצפים בדור אחר דור של כיסופים ותפילות. ללילה הזה הם מצפים. בלילה הזה אנו פורצים את החומות ועולים לגאול את בירת דוד מלכנו- את ירושלים.

יותר אינני יכול לשמוע. די בדברים האלה כדי לחוש בערה לווהטת בכל תאי הדם שבעורקי. כבר חשבתי על הדברים האלה. אבל עכשיו משיצאו מפיו של מאיר הם מקבלים משמעות ההופכת את הדמיון למציאות. ואני שואל את עצמי: מדוע אני זוכה? צדיקים וטהורים, חולמים וממיתים עצמם באהבת עמם משך דורות על דורות לא זכו- ואני זוכה"

שלב 2: במליאה

לאחר קריאת יומן זה המורה ישאל שאלות הבהרה:⁴

1. מה נושא הקטע? נסו לנסח כותרת.
2. כיצד הלוחמים נראים/מרגישים לפני היציאה לקרב זה? מדוע?
3. עזרא יכין מתייחס לקרב זה כאל מאורע היסטורי ראשון המעלה. הוכח זאת על סמך הטקסט.
4. איזה רגש מעורר בכך הטקסט?
5. ציינו מילה, קטע או משפט שדיברו אליך, נגעו בך, עוררו בך התנגדות.
6. מהי ירושלים בשביל אלנקם?
7. התוכלו לנסח בכמה משפטים מהי ירושלים עבורכם?

⁴ חלק זה מקביל לשלב ה"מפגש- אינטראקציה בין האדם לתוכן: רכיב א: התוכן שעמו הלומד נפגש(ידע, הבנה וניתוח). שאלות 4-7 מהוות דוגמא לשאלות המתייחסות לשלב ב' של המחווה, קרי, יצירת מפגש בין התוכן הנלמד לעולמם של הלומדים.

חלק ב' - הצגת רקע בביתה :

ירושלים הייתה עיר מעורבת בה חיו יהודים לצד ערבים, כאשר שכונות יהודיות שוכנות בסמוך לשכונות ערביות, ודרכי גישה משותפות לכלל התושבים. הרובע היהודי היה מובלעת יהודית בתוך אזור ערבי צפוף. ערב מלחמת העצמאות מנתה אוכלוסיית ירושלים היהודית כ־100,000 נפש בעוד האוכלוסייה המוסלמית מנתה כ־33,000 נפש, והאוכלוסייה הנוצרית כ־31,000 נפש. מול היתרון המספרי של היהודים בתוך ירושלים עצמה, עמד יתרונה של האוכלוסייה הפלסטינית סביב ירושלים, שכללה לפי אומדן כ-300,000 נפש, ואוכלוסייה יהודית קטנה ומפוזרת שכללה כ-3,500 נפש ביישובים אחדים סביב ירושלים. הסביבה ההררית איתגרה את ההגנה על השיירות מפני התקפה ערבית.

מבחינה כלכלית הייתה ירושלים היהודית תלויה לגמרי בחיבור אל השפלה ומישור החוף, משם הובא מזון, מים ודלק לעיר. בחודש מארס 1948 הצליחו הערבים לנתק את ירושלים מהשפלה. מלאי המזונות החיוניים היה לזמן של 4-15 יום.. מסוף פברואר הייתה העיר ללא בשר, דגים. ביצים, חלב וירקות. כמו כן היה מסחור חמור בדלק ובמים.⁵

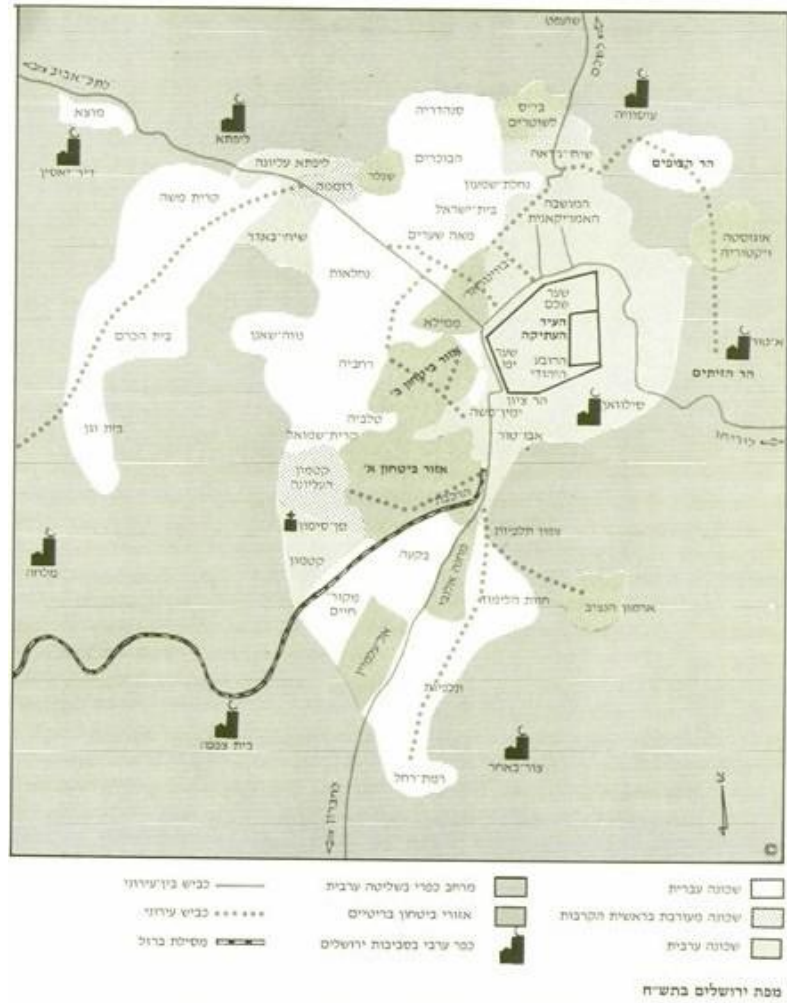
נקודת התורפה העיקרית של ירושלים היהודית והיישובים הסמוכים לה היו צירי התנועה אליהם, שעברו באזורי יישוב ערבים, והיו חיוניים לצורך העברת אספקה מהשפלה וממישור החוף. הכוחות הערבים הבלתי סדירים ניסו להשתלט על צירי התנועה, לשם מניעת אספקה לעיר והיישובים הסמוכים לה, וכבר בראשית דצמבר 1947 הותקפו כלי רכב יהודיים, והחלו במתכונת של נסיעה בשיירות מאובטחות על ידי כוחות ההגנה. הדרך לירושלים נחסמה ונפרצה לסירוגין,

והשיירות שעלו אליה ספגו התקפות ונפגעים רבים.⁶ במאמץ לחדש את הקשר עם היישוב היהודי בשפלה נעשו מספר מבצעים - הראשון בהם - מבצע נחשון.

⁵ ראה נאור מ', ירושלים בתש"ח מקורות סיכומים פרשיות נוספות וחומרי עזר. יד בן צבי. ירושלים תשמ"ח.

⁶ מסוכם מתוך "ויקיפדיה- המערכה על ירושלים במלחמת העצמאות

(מפת ירושלים בתש"ח מתוך:
 נאור מ', ירושלים בתש"ח
 מקורות סיכומים פרשיות
 נוספות וחומרי עזר. יד בן
 צבי. ירושלים תשמ"ח)

להלן סקירה של מספר אירועים מרכזיים בירושלים שאירעו בתש"ח מנקודת מבטם של הלוחמים ואנשי ירושלים.
 בחרנו להתייחס לשלושה אירועים הקשורים זה לזה: המצור על ירושלים, המאבק על הדרכים ומבצע נחשון.

חלק ג' - עבודה בקבוצות

המורה יחלק את הכיתה לקבוצות בנות חמישה תלמידים.
 כל קבוצה תקבל [מספר מקורות ראשוניים](#) על אחד האירועים הבאים: המצור על ירושלים, המאבק על הדרכים ומבצע נחשון.
 חברי הקבוצה ילמדו את האירוע על פי המקורות שיוצגו וכן על פי מקורות נוספים (ספר לימוד, ספריית בית הספר ואתרים נוספים)

הקבוצה תענה על דף העבודה המצ"ב המנוסח ברוח "לב לדעת" ותציג את תוצריה במליאה לאחר מכן בסוף היחידה.

מומלץ להנחות את התלמידים להקדיש מספר דקות לכתיבת תשובות אישיות במחברת על ששת השאלות הראשונות, ורק לאחר מכן לקיים את הדיון הקבוצתי.

שאלות לדיון ולמחשבה

קראנו מקורות ולמדנו על: ירושלים בתקופת המצור/המאבק על הדרכים/מבצע נחשון

1. ציינו שלושה פרטי מידע משמעותיים שלמדתם.
 2. כתבו דבר אחד שהתחדש לכם במהלך הלמידה.
 3. תארו את האירוע וכתבו:
 - א. כיצד השפיע האירוע המתואר על המציאות של אותה תקופה?
 - ב. האם וכיצד אירוע זה רלוונטי לימינו או?
 4. מהם הערכים העולים מן האירוע אשר דנתם בו?
 5. לו הייתם יכולים לפגוש את אחת הדמויות, עליה למדתם, במי היית בוחרים ומדוע? מה הייתם שואלים אותה?
 6. האם תוכלו לשער מה דמות זו הייתה עונה לכם?
 7. נסחו תובנה אחת בעקבות הלמידה.
 8. בחרו דרך יצירתית להציג את הלמידה בקבוצה ניתן לכתוב שיר / כרזה/סרטון/ תמונה / אתר או כל רעיון אחר.
- למורה - ניתן לאסוף את התוצרים לתערוכה או כתיבת עלון. לחילופין ניתן להעלות את התוצרים לקובץ משותף וליצור מצגת שיתופית שתוכל להיות מוצגת גם באתר הבית ספרי (אם יש).

סיכום:

נציגי כל קבוצה יציגו בפני המליאה את עיקרי הדיון שהתקיים וכן את התוצר. לקראת סיכום נבקש מכל תלמיד לכתוב תובנה אחת שהתחדשה /התחדדה לו בעקבות המפגש. (ניתן לכתוב זאת בדפי 'ממו' ולהדביק בקיר משותף).